

ILDEREN (*Putorius putorius*) OG ILDERJAGTEN I DANMARK 1969/70

AF ANNELISE JENSEN OG BIRGER JENSEN

DANSKE VILDTUNDERSØGELSER
HEFTE 18
VILDTBIOLOGISK STATION 1972

2

DANSKE VILDTUNDERSØGELSER

HEFTE 18

Annelise Jensen og Birger Jensen

ILDEREN (*Putorius putorius*) OG ILDERJAGTEN
I DANMARK 1969/70

*(The Polecat (*Putorius putorius*) in Denmark)*

Meddelelse nr. 94 fra Vildtbiologisk Station

1972

KALØ · RØNDE

Indholdet af dette hefte
må kun citeres
med angivelse af kilden

Under redaktion af Birger Jensen

Forsideillustration efter scraper-board af Yngvar Hagen

Indholdsfortegnelse

Indledning	5
Almene bemærkninger om ilderen	6
Spørgebreve angående ildere nedlagt i 1969/70	6
Ilderens forekomst i Danmark	10
Jagtudbyttet af ildere 1943/44-1969/70	10
Ilderens forekomst før 1943	13
Jylland	13
Fyn	14
Sjælland	16
Mulige årsager til ilderbestandens tilbagegang de senere år	18
Ilderens forekomst i Danmark 1969/70	19
Ilderjagt	23
Hvor nedlægges ilderne	23
På hvilken årstid nedlægges ilderne	24
Hvordan nedlægges ilderne	25
Hvem driver ilderjagt	26
Hvorfor drives der ilderjagt	28
English summary	30
Litteratur	31

Fot. Elvig Hansen

Indledning

I 1970 foretog Vildtbiologisk Station en undersøgelse over husmåren og mårjagten i Danmark (Jensen 1970). Undersøgelsen var overvejende baseret på spørgebrev til de jægere, der på jagttegnet havde anført, at de havde nedlagt mår i jagtsæsonen 1967/68. De mange oplysninger, der indkom fra jægerne, fristede til at prøve, om tilsvarende kunne indsamles om andre vildtarter og om jagten på disse.

Ligesom det var tilfældet for mårens vedkommende, indskrænkede Stationens kendskab til ilderens udbredelse, dens antal og færden og jagten på den sig til få og tilfældige oplysninger. Blandt andet da mårdyrenes rolle for udbredelsen af rabies (hundegalskab) har været genstand for diskussion, fandt vi derfor i 1971 tiden inde til at sammenstille en oversigt over ilderens forekomst i Danmark og jagten på denne art. Oversigten er således udarbejdet som et led i de vildtbiologiske undersøgelser i forbindelse med rabies optræden i Sønderjylland siden 1964.

Ilderundersøgelsen i 1971 er foretaget på helt samme måde som mårundersøgelsen i 1970, og bl. a. for at lette en sammenligning er resultaterne så vidt muligt fremlagt på samme måde. Desuden er en række detaljer og forklaringer til undersøgelsesmetoden og til vurderingen af resultaterne udeladt her, og interesserede henvises til de tilsvarende afsnit i hæftet om mårundersøgelsen. Der er iøvrigt i 1972 indsamlet oplysninger til en tilsvarende oversigt over lækattens forekomst og jagten på denne art. For at undgå gentagelse vil en sammenligning af mårundersøgelsen og ilderundersøgelsen i en del tilfælde blive udskudt, til en undersøgelse over lækatten kan inddrages heri.

Vi skylder her de mange jægere, der har besvaret vore spørgebrev, tak, fordi de så beredvilligt har sendt os oplysninger. Nogle har svaret kort, andre har skrevet længere beretninger. De sidste har vi naturligvis læst med særlig glæde, fordi de har bidraget til at give en forståelse af de statistisk prægede oplysninger, der har kunnet udtrages af den samlede brevmængde, og fordi de har givet materialet liv.

Almene bemærkninger om ilderen

Ilderen hører til mårfamilien, der af danske repræsentanter iøvrigt rummer skovmår, husmår, lækat og brud samt grævling og odder. Fra disse arter kendes ilderen let, men den kan forveksles med den amerikanske mink. Et mårdyr, der jævnligt træffes undsluppet fra pelsdyrfarme, og som tilsyneladende også enkelte steder i landet har etableret fritlevende bestande. Ilderen kendes lettest fra minken på de udbredte lyse tegninger i ansigtet, både på over- og underlæbe, bag øjnene og på kanten af ørerne (fig. 1). Desuden har den en karakteristisk lys bunduld, der skinner igennem dækhårene især på kropssiderne. »Naturfarvede« mink er mørkebrune, kun med mere eller mindre udbredte hvide tegninger på underlæben og eventuelt ned på brystet. Ofte vil de mink, man træffer i naturen, dog være mutanter med en karakteristisk pelsfarve varierende fra helt hvide til helt sorte.

Iøvrigt findes der hist og her i Europa en art, flodilderen, der meget ligner den amerikanske mink, men har hvide tegninger både på over- og underlæbe. Denne art er dog aldrig truffet i Danmark, og den synes nu at være næsten forsvundet fra Vesteuropa.

Den gullig-hvide fritte, der undertiden holdes i fangenskab og bl. a. anvendes til kaninjagt og tidligere til rottefangst, er en albinofarm af ilder. Måske er frittens stamform dog ikke den ilder, vi har i Vesteuropa, men en nærbeslægtet østeuropæisk form, steppeilderen, eller måske endda en helt tredje ilder. Fritten parrer sig imidlertid med vores ilder, og afkommet varierer i udseende fra ilderlignende til helt frittelignende. Sådanne ilderfritter vil det kunne være vanskeligt at skelne fra rene ildere, men de ses nu sjældent i fangenskab, og chancen for at træffe dem i naturen er naturligvis endnu mindre.

Spørgebreve angående ildere nedlagt i 1969/70

For jagtsæsonen 1969/70 udstedtes i alt ca. 140.000 jagttegn, og heraf blev knap 121.000 (85 %) afleveret i løbet af 1970. Ved gennemgang af de afleverede jagttegn kunne der udsorteres 920 jægere, der havde nedlagt ilder i den pågældende jagtsæson (1. april 1969–31. marts 1970). I maj 1971 udsendtes et spørgebrev til de 920 ilderjægere med anmodning om at oplyse, hvor de havde nedlagt ilderen (ilderne) og om muligt i hvilken måned eller på hvilken årstid. Desuden opfordredes jægerne til at berette om ilderens forekomst og om ilderjagt på egnen.

Brevene udsendtes den 5. maj, og i fig. 2 er illustreret, hvorledes

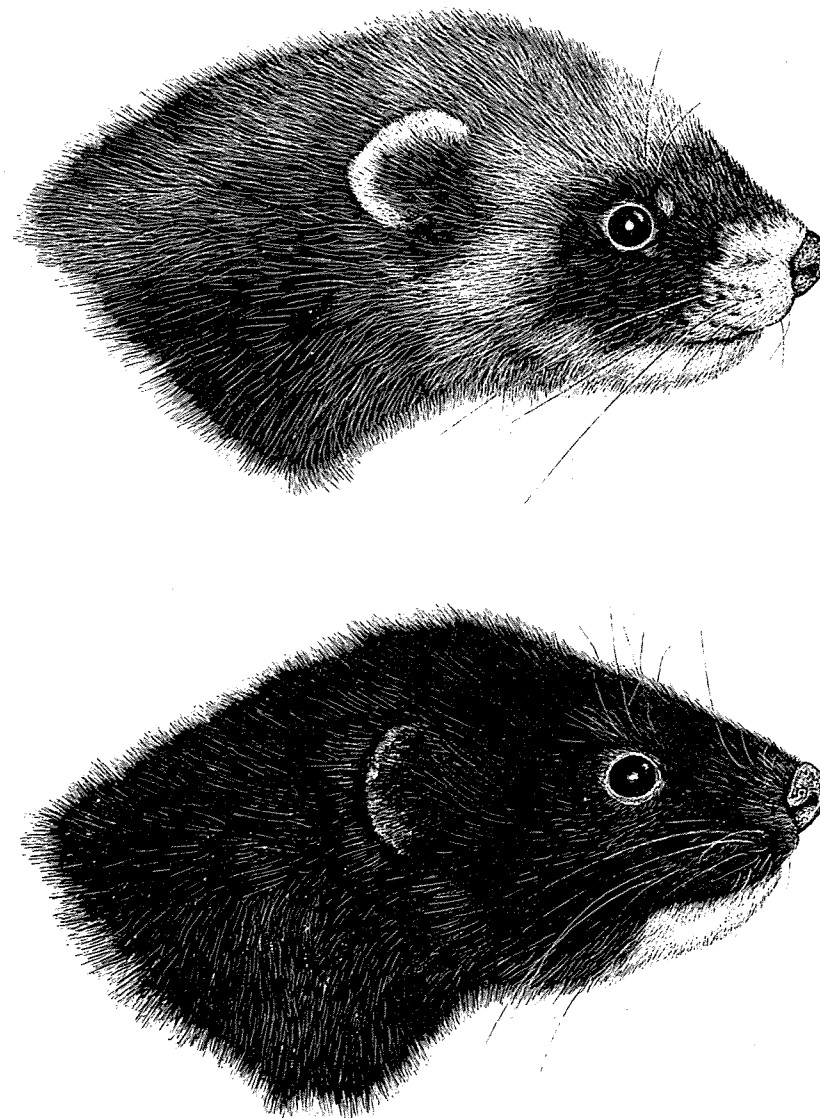

Fig. 1. Ilder (øverst) og vildmink (nederst). Tegninger velvilligst stillet til rådighed af dr. Yngvar Hagen, Statens Viltundersøkelser, Norge.

Fig. 1. Polecat (upper) and wild mink (lower). Drawings kindly provided by Dr. Yngvar Hagen, Statens Viltundersøkelser, Norway.

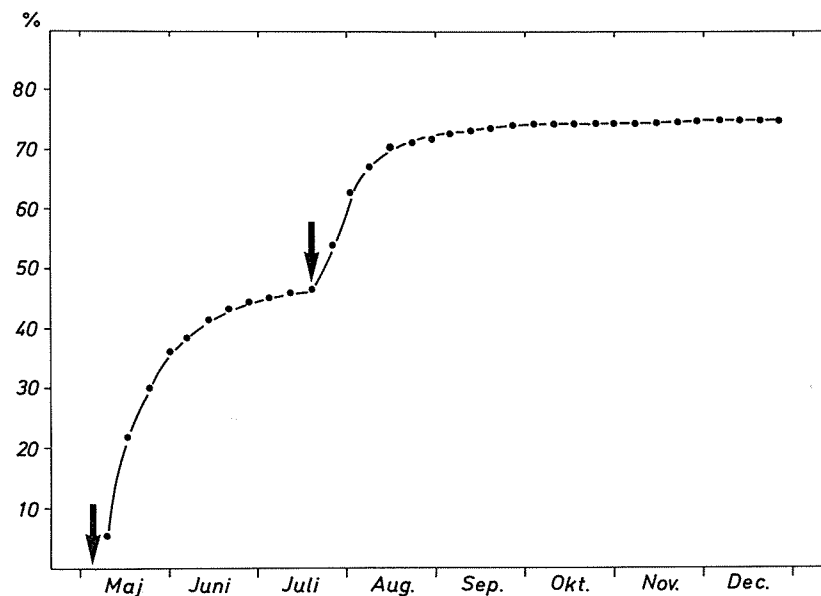

Fig. 2. Kumulativ kurve over procentdelen af indkomne svar på de udsendte spørgebrev. 5.5.1971 udsendtes spørgebrevene, og 20.7.1971 rykkedes de, der ikke havde svaret.

Fig. 2. Cumulative curve of the percentage answers to the questionnaire survey. Questionnaires were despatched on May 5 1971, and reminders sent out on July 20 1971.

svarene indkom. Den 20. juli, efter halvanden måneds forløb, anmodede vi dem, der endnu ikke havde svaret, om at indsende oplysninger, og i alt svarede 690 (75,0 %) på vort spørgebrev. 39 breve (4,2 %) blev returneret af postvæsenet eller pårørende, fordi adressaten var ukendt, flyttet uden at opgive ny adresse, syg eller død.

De 690 breve, der blev besvaret, omhandlede 1.324 anførte ildere. Heraf viste det sig, at 12 jægere (1,7 %) fejlagtigt havde anført 27 ildere (2,0 %), mens de øvrige jægere kunne bekræfte, at de havde nedlagt det anførte antal ildere, i alt 1.297. Fejlskrivningerne skyldtes i to tilfælde, at jægeren havde ført en mår i ilderrubrikken, og i to tilfælde drejede det sig om egern og i ét tilfælde om ræve. I de øvrige syv tilfælde blev der ikke givet nogen forklaring på fejlen. Der er her tale om et ubetydeligt antal fejlskrivninger på jagttegnet for ilderudbyttets vedkommende. Ved mårundersøgelsen konstateredes derimod et stort antal fejlskrivninger for denne vildtarts vedkommende, idet 123 jægere (18,8 %) fejlagtigt havde anført 733 mårer (45,8 %), men

	Antal breve			
	udsendt	besvaret	ikke besvaret	returneret
Antal jægere	920	690 (75,0 %)	191 (20,8 %)	39 (4,2 %)
Antal ildere påført jagttegn	1818	1324 (72,9 %)	407 (22,4 %)	87 (4,8 %)

Tabel 1. Antal jægere og antal ildere i spørgebrevsmaterialet.

Table 1. Number of hunters and number of polecats contained in the questionnaires.

det skyldtes helt overvejende, at en del jægere havde læst mårer for måger. En fejl der blev særlig følelig, fordi den enkelte jæger ofte nedlægger et stort antal måger, men kun et ringe antal mårer.

Det kan ikke udelukkes, at der blandt de jægere, der har svaret bekræftende på, at de har nedlagt ilder, findes enkelte, der ikke har nedlagt ilder, men i stedet et af de andre mårtyr. Specielt vil der være mulighed for, at ilder og mink er blevet forvekslede. Tilsvarende kan nedlagte ildere naturligvis fejlagtigt være opført under mink eller et af de andre mårtyr. Der nedlægges dog i øjeblikket kun nogle få hundrede mink årligt i Danmark, og en stor del af disse nedlægges i Vendsyssel. Det indkomne materiale giver i det hele taget ikke anledning til at tro, at forveksling af de forskellige mårtyr har kunnet påvirke hverken totalantallet af nedlagte ildere eller den geografiske fordeling af disse.

Gennem svarene på vore spørgebrev indkom der som nævnt oplysninger om 1.297 nedlagte ildere, og antager vi, at der for de 494 anførte ildere, hvorom vi ikke har fået svar, heller ikke er tale om væsentlige fejlskrivninger, bliver det samlede antal ildere, der er nedlagt i 1969/70 og påført jagttegnet, knap 1.800. Hertil skal lægges et antal nedlagt af de 15 % jægere, som af forskellige grunde ikke havde afleveret jagttegnet inden december 1970. Disse jægere har formodentlig nedlagt forholdsvis færre ildere, end dem der afleverede jagttegnet i løbet af 1970. Skønsmæssigt drejer det sig om et par hundrede dyr. Yderligere må man antage, at et mindre antal nedlagte ildere ikke kommer med i vildtudbyttestatistikken, bl. a. dem der nedlægges af mennesker, der ikke har jagttegn. En ilder, der bliver aflivet i et hønsehus eller i en silo, vil f. eks. ikke altid komme til at figurere på et jagttegn, og det gælder jo i endnu højere grad for dem, der omkommer i en ruse eller bliver dræbt i trafikken. I alt blev der således nok i 1969/70 nedlagt godt et par tusind ildere i Danmark.

Ilderens forekomst i Danmark

Jagtudbyttet af ildere 1943/44 – 1969/70

Strandgaard (1971) angiver med et afrundet tal i oversigten over jagt-udbyttet for 1969/70, at der det pågældende år blev nedlagt 2.400 ildere. Dette tal er baseret på politikontorernes sammentællinger, og det er korrigeret for ikke afleverede jagttegn. Ved Stationens udsortering optaltes 1.818 anførte ildere, og korrigeres dette tal på tilsvarende måde for de 15,4 % jagttegn, der ikke er afleveret, nås tallet 2.098. Disse to udbyttetotal afviger ikke meget væsentligt fra hinanden, og som omtalt side 9 blev der formodentlig nedlagt godt et par tusind ildere i 1969/70. Der er i det hele taget grund til at tro, at vildt-udbyttetstatistikens tal ret godt afspejler antallet af nedlagte ildere.

Fig. 3 viser vildtudbyttetallene for sæsonerne 1943/44 til 1969/70. Til og med 1953/54 har det ikke været muligt at korrigere materialet for ikke afleverede jagttegn, og tallene for de første 11 år er derfor relativt for lave. Afleveringsprocenten menes dog at have været høj især i de første år, mens udbyttetallene fra slutningen af 40'erne og begyndelsen af 50'erne måske skal forøges med 10-15 %. Det er f. eks. tvivlsomt, om der har været en udbyttestigning fra 1953/54, hvor det sidste ikke korrigerede tal er anført, til 1954/55, den sæson, hvorfra de korrigerede udbyttetotal er benyttet i fig. 3. I hovedtrækkene må det dog antages, at kurven afspejler udviklingen i ilderudbyttet i løbet af de sidste 25 år.

Indtil midten af 40'erne var der en brat stigning i udbyttet, hvilket sikkert skyldtes, at skindpriserne var høje og dermed animerede til ilderjagt. I 30'erne var prisen på et godt ilderskind en halv snes kroner, men i begyndelsen af 40'erne omkring hundrede kroner. De følgende år lå udbyttet på et lavere, men relativt højt niveau, og med et minimum i 1949/50, som vi ikke kan forklare. Fra 1954/55 og fremefter, hvor udbyttetallene er helt sammenlignelige, har udbyttet været stærkt faldende, til det op mod 1970 har ligget på godt et par tusind årligt. Det vil sige et fald til omkring en tredjedel på 15 år. Det ser dog ud til, at nedgangen de sidste år er standset og måske endda er ved at blive afløst af en mindre fremgang.

Uvægerligt melder sig spørgsmålet, om udbytteændringerne afspejler ændringer i ilderbestandens størrelse. Som det vil blive omtalt side 28, drives der nu kun meget lokalt en systematisk ilderjagt, og en stor del af landets bestand beskattes kun mere eller mindre tilfældigt. Det kunne således tænkes, at en jævnt dalende interesse for ilderjagt

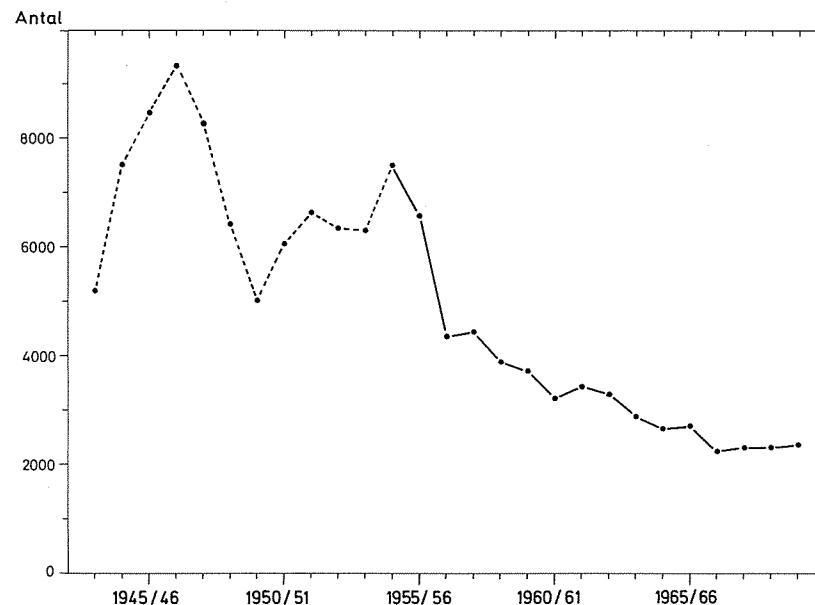

Fig. 3. Vildtudbyttet af ildere i Danmark 1943/44–1969/70. Til og med 1953/54 er udbyttetallene ikke korrigeret for de ikke afleverede jagttegn (jvf. teksten s. 10).
Fig. 3. Number of polecats killed in Denmark 1943/44–1969/70, according to the Danish bag record. Up till and including 1954/55, the bag record was not corrected for unsurrendered game licences (cf. text p. 10).

siden begyndelsen af 50'erne havde givet sig udtryk i et faldende udbytte, uden at der var sket ændringer i landets bestand.

Som nævnt side 16 i mårandersøgelsen gav flere jægere i deres svar på vores forespørgsel om mål udtryk for, at der var sket en tilbagegang i ilderbestanden. Vi opfordrede derfor direkte i vores spørgebreve om ilder jægerne til at oplyse, om der var sket ændringer i ilderbestanden.

Knap 200 jægere kommenterede dette spørgsmål i deres svar, men de mange oplysninger giver ikke umiddelbart noget klart billede af udviklingen. Det synes dog for en stor del at skyldes, at mange jægers erfaringer, når det gælder ildere, indskrænker sig til få år og til helt lokale forhold. Den jæger, der pludselig i nogle år får logerende ildere på sin ejendom, får f. eks. det indtryk, at ilderen nu er blevet almindelig. Vælges de knap 50 jægere ud, der beretter mere fyldigt, og som har en længere årrækkes erfaring, tegner der sig et klarere bil-

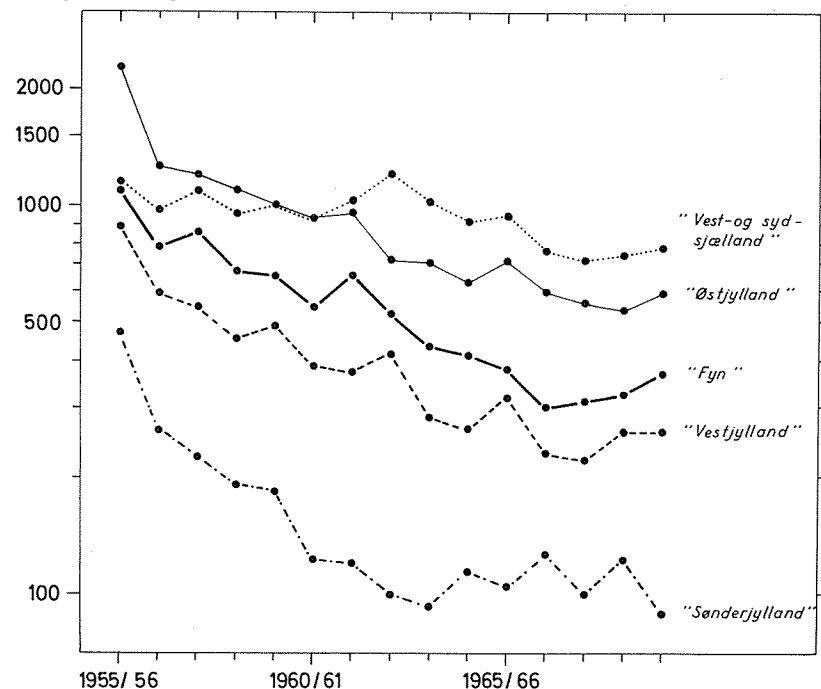

Fig. 4. Vildtudbyttet af ildere 1955/56–1969/70 i udvalgte grupper af amter. »Vest-og Sydsjælland« (Holbæk, Sorø, Præstø), »Østjylland« (Aalborg, Viborg, Randers, Aarhus, Skanderborg, Vejle), »Fyn« (Odense, Svendborg), »Vestjylland« (Ringkøbing, Ribe), »Sønderjylland« (Haderslev, Aabenraa-Sønderborg, Tønder).

Fig. 4. Number of polecats killed during 1955/56–1969/70 in selected groups of counties (from bag record).

lede, og hertil kan føjes det indtryk, ilderoplysningerne i en halv snes af brevene fra mårundersøgelsen giver.

Det er et næsten gennemgående træk i disse breve, at jægerne giver udtryk for, at der generelt har været en kraftig tilbagegang i ilderbestanden, når forholdene op til 1970 sammenlignes med forholdene i 40'erne og begyndelsen af 50'erne, men det er desværre ikke muligt at få belyst detaljer i bestandsændringens forløb. Oplysninger i jægerens svarbreve viser imidlertid klart, at svigtende interesse for at nedlægge ildere ikke er hele forklaringen på nedgangen i udbyttet (sml. s. 18).

Nedgangen i ilderudbyttet har tilsyneladende gjort sig gældende

for hele landet, omend den ikke er lige udpræget i alle dele af landet. I fig. 4 er afbilledet udbyttet i perioden 1955/56–1969/70 i udvalgte grupper af amter til illustration heraf, og da der som ordinat i diagrammet er benyttet logaritmisk skala, kan de procentiske ændringer direkte sammenlignes. For Sjællands vedkommende er der kun sket en mindre nedgang, og mest udpræget er nedgangen i Sønderjylland.

Ilderens forekomst før 1943

Brevskrivernes erfaringer rækker kun i enkelte tilfælde tilbage før 1943, hvor de første vildtudbyttetal for ilderen foreligger. Vil man danne sig et billede af ilderens udbredelse og bestandstæthed før sidste verdenskrig, må man søge til litteraturen, og her er det kun spredte oplysninger, der findes, og de er vanskelige at sammenstykke til et helhedsbillede.

Nordmann (1944) anfører subfossilfund af ilder fra borealtid, atlantisk tid og subborealtid, det vil sige inden for perioden 7000 før Kristus til op mod Kristi fødsel. I den forbindelse er det værd at bemærke, at der ikke blot foreligger et ret stort antal fund fra Jylland, men også enkelte fra Fyn og Sjælland. På disse to øer synes arten senere at være uddød, og dens nuværende optræden at være af nyere dato. Efter subfossilfundene skal vi til de lokaltopografiske beskrivelser fra sidste halvdel af 1700-tallet, før der igen foreligger noget om ilderen. Det er desværre ikke alle den tids oplysninger, der kan anses for helt pålidelige, men et fingerpeg giver de dog.

Jylland

Pontoppidan nævner i »Den Danske Atlas« (1763) blot, at ilderen som andre rovdyr er landmandens plage. Omtale af ilderen bl.a. fra Fredericia (Wilse 1767), Vium Præstekald syd for Viborg (Blicher 1795), Thy (Aagaard 1802), Mors (Schade 1811), og Tørning Len i det nordvestlige Sønderjylland (Aagaard 1815) lader formode, at arten har været almindelig i Jylland omkring år 1800. Melchior skriver da også direkte om ilderen i den første egentlige oversigt over Danmarks pattedyr »Er overalt i Jylland meget almindelig«. Bogen blev først udgivet i 1834 efter forfatterens død, og udgiveren har føjet følgende fodnote til ovenstående angivelse »Ikke overalt i Jylland er den meget almindelig, skøndt den vel intetsteds er sjælden. På Østkysten træffes den ikke meget hyppigt«. Feddersen betegner i 1865 i en oversigt over Viborgegnens hvirveldyr blot ilderen som »Almindelig«. Denne betegnelse er desværre ikke særlig konkret, men i en fodnote anføres:

»Ifølge velvillig Meddelelse fra Hr. Kjøbmand M. R. Samson, hos hvem den langt overveiende Deel af Egnens Skind samles, købte han i Aarene

	1862	1863	1864
af Maar (M. martes og foina)	56 Stkr.	67 Stkr.	72 Stkr.
Ilder	900 Stkr.	940 Stkr.	1000 Stkr.
Odder	15 Stkr.	18 Stkr.	21 Stkr.

Til sammenligning hermed kan anføres, at det årlige ilderudbytte for Viborg amt i 1960'erne har ligget på 100-200.

De sidste hundrede år er ilderen i håndbøger om jagt og zoologi blevet betegnet som almindeligt forekommende i Jylland, og bemærkninger i forrige århundredes litteratur om, at arten var hyppigst i Vestjylland, afløses i dette århundrede af den opfattelse, at ilderen er hyppigst i Østjylland. Det er dog tvivlsomt, om disse oplysninger bør tillægges megen vægt. Det er vanskeligt at danne sig et indtryk af ilderens hyppighed, og som det skal omtales side 21, viser nærværende undersøgelse ikke nogen udpræget forskel i størrelsen af ilderudbyttet i Øst- og Vestjylland i 1969/70.

Fyn

Bendz (1820) nævner ilder i en opremsning af pattedyrene i Rønninge og Rolsted sogne øst for Odense. Melchior (1834) skriver, at ilderen er meget almindelig i Jylland, men hverken forekommer på Sjælland eller »paa de tilgrænsende Øer«. Det er jo ikke klart, hvorvidt Fyn skal regnes til de tilgrænsende øer, og resten af 1800-tallet udtrykker bøgerne sig vagt, som f. eks. Tauber 1878-92, der om ilderens forekomst skriver »... skal ogsaa være skudt af og til paa Fyen«, og Winge (1899) »... synes at mangle paa de danske Øer; ubestemte Rygter om dens Forekomst paa Fyn haves dog«. Da der ikke synes at dukke beviser for ilderens forekomst på Fyn op, bliver opfattelsen først i dette århundrede, at arten ikke findes på øen. Herimod vender Thomsen (1941) sig stærkt, uden dog at kunne fremføre helt overbevisende argumenter. Både Thomsen (1941) og Bræstrup (1944 og 1948) citerer Meinert, der i 1879 skriver i en landbrugsordbog at »Ilderen er almindelig i Jylland, den findes paa Fyn, men skal ikke forekomme paa Sjælland«, og Møller (1909) anfører også, at ilderen skal findes på Fyn. Ingen af de nævnte kilders generelle bemærkninger virker dog overbevisende, og vi vil i stedet se på forholdene det sidste halve århundrede.

Thomsen (1941) skriver »I 1929 viste den sig ved Stenstrup paa

Sydfyn, samme Sted skal den være set gennem tre Generationer. Den viser sig Aaret efter i Skaarup paa Sydfyn, ved Faaborg og i selve Svendborg Bys Udkant. Så kommer der en Standsning i mine Notater, paa Grund af andet Arbejde, men jeg kan stadigvæk konstatere Ilderen rundt om paa Fyn: I 1936 træffes den i Kogtved paa Sydfyn samt i Bjernemark, og i 1940 er den almindelige Ilderjagt inde, fordi Skindene nu begynder at koste lidt, og nu finder man den mange Steder«. Herefter nævner Thomsen mere end en snes lokaliteter rundt om på Fyn, hvor der er nedlagt ilder.

Dette billede suppleres udmærket af oplysninger om ilderudbyttet på en række fynske godser, baseret på udskrifter af jagtjournaler indsamlet på Vildtbiologisk Station af Johs. Andersen.

Det første notat om en nedlagt ilder stammer fra Lykkesholm øst for Ringe i 1930, og derefter følger det nærliggende gods Ravnholt med én nedlagt i 1932. Ifølge notits i 1941 i Dansk Jagttidende 58 s. 83 begyndte ilderen at vise sig her »i Slutningen af forrige Krig, hvor der blev skudt nogle Eksemplarer«. Af jagtjournalerne fremgår det imidlertid ikke, at der skulle være nedlagt ilder så tidligt. I 1934 nedlagdes én på Egebjerggaard på Nordfyn, og i 1939 kom Allerup Skovgaard og Krengerup til, og samme år var man allerede oppe på at nedlægge 21 på Ravnholt. I 1944 havde alle 13 fynske distrikter, hvis journaler er af interesse i denne forbindelse, nedlagt ildere, og på de fire godser Lykkesholm, Glorup, Ravnholt og Egeskov på det østlige Fyn blev der i 1944 nedlagt henholdsvis 21, 13, 27 og 32.

Der er således ingen tvivl om, at ilderens forekomst på Fyn ændrede sig fra nogle få fund omkring 1930 til en vid og talstærk forekomst allerede først i 1940'erne. Spørgsmålet er så, hvorfra denne bestand stammer. Det forekommer os ikke særlig sandsynligt, at der til stadighed på Fyn har været en meget lille bestand, som har undgået opmærksomheden, og som pludselig i 30'erne har ekspanderet kraftigt. Især hvis man sammenligner med forholdene på Sjælland (s. 16), virker det mere sandsynligt, at bestanden stammer fra ildere, der er undsluppet fra farme. En tanke bl. a. Thomsen (1941) også nævner, men tager afstand fra.

Naturligvis er det også muligt, at ilderen utilsigtet er blevet transporteret til Fyn, eller at den ved egen hjælp har nået øen, f. eks. ved at komme over isen fra Jylland, men det er meget lidt sandsynligt (sml. s. 20). Det kan i den forbindelse også nævnes, at Lillebæltsbroen først blev indviet i 1935, altså flere år efter det første fund af ildere på Fyn fra nyere tid.

Pattedyrenes udbredelse på de sydfynske øer er behandlet af Ursin (1948). Han tager en bemærkning i Beskrivelse over Ærø af Hübertz (1834) om, at »Maarer og Ildere spores hist og her« som sandsynligt bevis for, at ilderen dengang fandtes på Ærø. Siden, mener han, er den forsvundet fra øen; men ligesom for Fyns vedkommende er det nok tvivlsomt, om Ærø har huset ildere i forrige århundrede. Strandgaard (1962) angiver, at der ikke findes ildere på Ærø, Tåsinge og Langeland, og nærværende undersøgelse har heller ikke bragt oplysninger om, at arten skulle forekomme nu på nogen af de tre øer. Thuro synes at være den eneste af de sydfynske øer, der huser ildere. Thomsen (1941) nævner den herfra, og Ursin (1948) anfører den og siger, at forekomsten er af ganske ny dato. Ved nærværende undersøgelse er der ikke indkommet oplysning om ildere nedlagt på Thuro.

Sjælland

Mens der ikke har hersket enighed i litteraturen om, hvorvidt ilderen fandtes på Fyn i forrige århundrede, så er oplysningerne om, at den har manglet på Sjælland, samstemmende. Bræstrup (1944, 1948 og 1949) nævner dog den mulighed, at der til stadighed har været en lille bestand af ildere på Sjælland, og bygger det på oplysninger i brev af august 1941 fra H. Castenskiold, Borreby til G. Ahlefeldt-Laurvig-Bille om, at ilderen skulle have været på Borreby ved Skælskør i slutningen af forrige århundrede. Andersen (1959) skriver »... fra midt i 30'erne er den pludselig anført i godsernes skydejournaler forskellige steder på Sjælland«, og disse journaler er den bedste kilde til illustration af ilderens ekspansion på Sjælland i dette århundrede.

Nogle af jagtjournalerne går tilbage til forrige århundrede, mens andre først er påbegyndt i løbet af dette. Første notat om ilder er fra 1929 fra Borreby ved Skælskør, hvor der dette år blev nedlagt 5 og dernæst årligt nogle indtil 1934. Herefter blev der ikke nedlagt nogen før fra og med 1940. Borreby er det eneste af de foreliggende sjællandske distrikter med oplysninger om nedlagte ildere før 1936, men fra dette år tager udviklingen fart. Fra 24 distrikter, hvor der er anført ilder fra perioden 1935-1945, foreligger der oplysninger fra alle årene. I 1936 nedlagde 9 distrikter 12, i 1939 nedlagde 12 distrikter 41, og allerede i 1940 kunne 17 distrikter tilsammen nedlægge 56 ildere. De fleste af de 24 distrikter ligger i Sorø og Præstø amter, men det er ikke muligt ud fra førsteåret for nedlæggelse af ilder at følge en spredning af arten fra en enkelt egn ud over Sjælland. Der kan jo og-

så en tid have været en ilderbestand på et distrikt, inden den første nedlægges, f. eks. blev der allerede det første år (1938) nedlagt 25 ildere på Svendstrup, men ilderen synes indenfor få år at have vist sig over størstedelen af Sjælland.

Den hastighed, hvormed ilderen etablerede sig, giver en notits i Jagt og Fiskeri fra 1939 et indtryk af. Her skriver M. A. Christensen under overskriften »Ilderplage«: »I Egnen omkring Haarlev i Østsjælland har der i det sidste Aar vist sig saa mange Ildere, at de har været til stor Plage for saavel Fjerkræet som Vildtet. Banearbejder Jørgen Nielsen, Haarlev, var i 1938 saa plaget af Ildere ved Hjemmet, at han erklærede dem Krig og anskaffede sig nogle Kassefælder. Det lykkedes ham at fange 21 Ildere; men det var ikke nok. Nogle af dem var saa forsigtige, at de ikke lod sig fange; men rask væk tog Andeæg og Ællinger fra Stedet. Det paastaas jo ellers, at Ildere kun optræder i Jylland og er ret sjældne paa Sjælland, men det er altsaa ikke Tilfældet mere. De mange Ildere her i Østsjælland stammer sikkert fra de Ilderfarme, som anlagdes der paa Egnen for 6 à 7 Aar siden.«

Den citerede notits giver udtryk for, at ilderne stammer fra lokale ilderfarme, og tilsvarende opfattelse fremsættes i en notits i Dansk Jagttidende (57:31, 1940) i forbindelse med en omtale af årlig fangst af ildere på Giesegaard og andre godser deromkring. »Det er ca. 10 Aar siden, jeg hørte, at den første Ilder blev fanget paa Sjælland. Netop ved den Tid var der flere Ilderfarme her paa Sjælland, og der er ingen Tvivl om, at det er Dyr, der er undsluppet Fangenskabet, der har skabt Bestanden her paa Sjælland.«

Desværre eksisterer der ikke nogen egentlig statistik over pelsdyrholdet i Danmark før sidste verdenskrig, og vi har ikke søgt at samle oplysninger om, hvilket omfang opdræt af ilder i farm havde i 20'erne og i 30'erne. Til supplerung kan dog nævnes, at Zoologisk Museum i København har en ilder, taget ved Mårup i Nordøstsjælland 28.1. 1933, vedføjet følgende notat »Utvivlsomt stammende fra Fangenskab; flere Ilderfarme i Nordsjælland«. Fra samme år har Museet 2 tamdyr fra Køge, og i 1942 er købt flere fra farm ved Slagelse og ved Kalundborg. Da der i 1945 foretoges den første tælling af pelsdyr, registreredes der her i landet pr. 1. august 89 farme med 2.154 dyr. I 1947 registreredes 318 farme med 11.972 dyr, men derefter faldt antallet, og siden 1956, hvor der registreredes 14 farme med 116 dyr, har ilderen haft så ringe betydning, at den er udeladt i Statistisk Departements årlige opgørelser over pelsdyrholdet.

Iøvrigt er det ikke alene pelsens værdi, der har gjort, at man har

holdt ildere i fangenskab. Som nævnt side 6 har man krydset dem med fritter, og i en artikel om kaniner på Fanø i 1932 i Dansk Jagttidende 49 s. 8 nævnes at en mand driver et helt stutteri med skotske og svenske ildere og sælger unger til købmænd landet rundt til udsætning i pakhuse og lignende steder, hvor der er rotter.

Ovenstående kunne suppleres med oplysninger fra bl. a. denne undersøgelses spørgebreve, og alle foreliggende data tyder på, at der fra 1929 til midt i 30'erne blev nedlagt ildere hist og her, men at der inden 1940 var veletablerede bestande mange steder på Sjælland. Der var i samme periode tale om meget betydelig avl af ildere i farme, og der er al grund til at tro, at dyr er undveget fra disse farme, på samme måde som minken er undveget fra de talrige minkfarme, der er kommet her i landet, især siden sidste verdenskrig. Det forekommer os, at der er så god overensstemmelse mellem tidspunktet for oprettelsen af ilderfarme og artens pludselige og eksplosive optræden både på Fyn og Sjælland, at man ikke behøver at søge oprindelsen til de to øers ilderbestand i tvivlsomme oplysninger om artens stadige forekomst her i små og spredte bestande over en længere periode forinden ekspansionen.

Mulige årsager til ilderbestandens tilbagegang de senere år

Nogle jægere kommer i deres svar på vores forespørgsel ind på årsagerne til ilderbestandens tilbagegang. Jagten er næppe nogen væsentlig faktor, og der har nok i en årrække været faldende interesse for ilderjagt bl. a. på grund af større tolerance overfor en del rovvildt og på grund af lave skindpriser.

En del jægere peger som forklaring på nedgangen på forskellige af de mange landskabsændringer, der har fundet sted de sidste årtier. Grøfter rørlægges, vandhuller fyldes op, fugtige områder afvandes og drænes, hegn og diger fjernes, avlsbygninger og udhuse moderniseres, og det er få ejendomme, der har stakke af utærsket korn stående om vinteren. Hermed er mulighederne for en stabil tilgang af fødeemner som frøer og mus mindsket, og livsvilkårene i det hele taget sikkert blevet forringet (sml. s. 23). Pesticidanvendelse i landbruget og den udbredte brug af gift mod rotter og mus nævnes også.

Da tilbagegangen i ilderbestanden og en fremgang i husmårbestanden de sidste femten år er sammenfaldende, melder sig også spørgsmålet, hvorvidt der finder en konkurrence sted mellem de to arter. Utænkeligt er det ikke, men i øjeblikket kan man vist kun sige, at sammenlignes forekomsten af husmår (Jensen 1970) med forekomsten

af ilder (fig. 5), er det ikke sådan, at den ene art er fåtallig, hvor den anden er hyppig. Minken nævnes også som en mulig konkurrent til ilderen, og heller ikke dette forhold kan udelukkes. Men som nævnt side 9 nedlægges der kun nogle hundrede mink årligt, og en væsentlig del af disse nedlægges i Vendsyssel. Ilderens tilbagegang har været fælles for størstedelen af landet, og den synes ikke særlig udpræget i de dele af landet, hvor der træffes flest mink. Selv om der skulle finde en konkurrence sted mellem de to arter, har dette forhold derfor næppe haft nogen større indflydelse på ilderbestanden.

Der kunne fremdrages endnu en række faktorer, der med større eller mindre sandsynlighed kunne tænkes at have medvirket til ilderbestandens tilbagegang. Desværre synes det ikke muligt i øjeblikket at pege på en enkelt eller nogle få som hovedansvarlige. Der er dog næppe tvivl om, at artens levevilkår her i landet i almindelighed er blevet forringede, mens den direkte efterstræbelse synes uden betydning for tilbagegangen de sidste femten år.

Ilderens forekomst i Danmark 1969/70

På kortet fig. 5 er afsat lokalitet for 1293 ildere nedlagt i jagtsæsonen 1969/70. Kortet giver for det første et billede af artens nuværende udbredelse, men desuden afspejler det til en vis grad bestandstætheden.

Der er nedlagt ildere over størstedelen af Jylland, Fyn og Sjælland, men det er bemærkelsesværdigt, at der ingen er nedlagt på Lolland-Falster. De zoologiske og jagtlig håndbøger synes ikke at have beskæftiget sig med, om ilderen forekommer på Lolland-Falster, og Strandgaard (1962) angiver på grundlag af vildtudbyttestatistikken et lille antal ildere nedlagt i Maribo amt i jagtsæsonerne 1957/58 og 1958/59. Formodentlig skyldes den halve snes ildere, der i gennemsnit årligt anføres som nedlagt i Maribo amt, fejlskrivninger på jagttegnene eller fejl ved sammentælling af udbyttet. I 1969/70 havde to jægere anført henholdsvis én og to ildere som nedlagt i Maribo amt, men spørgebrevet til den ene kom retur, og den anden har ikke svaret. Det er i det hele taget ikke lykkedes at få oplysninger, der tyder på, at Lolland-Falster skulle huse en ilderbestand. Et enkelt sikkert fund foreligger dog, idet vægter Lindhard Hansen til Zoologisk Museum, København, har indleveret en ilder fundet på landevejen 22.9. 1959 mellem Sakskøbing og Guldborg. Det var dog ikke muligt for Lindhard Hansen ved forespørgsel på egnen at få bekræftet, at der skulle være ildere dér, og formodentlig er dyret på en eller anden måde blevet transporteret til Lolland f. eks. fra Sydsjælland.

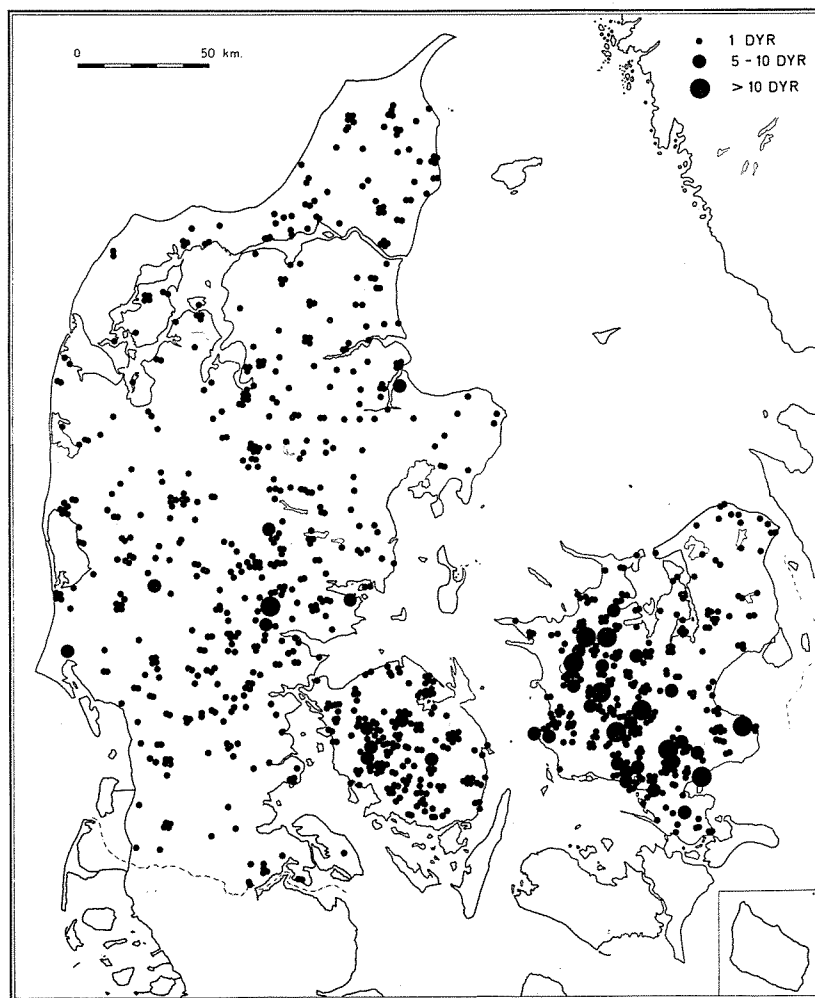

Fig. 5. Lokaltet for 1293 ildere nedlagt i jagtsæsonen 1969/70.

Fig. 5. Localities for 1293 polecats killed during the hunting season 1969/70.

Ilderens spredningsmuligheder til øer synes iøvrigt at være stærkt begrænsede. Det er naturligt, at den ikke findes på så isoleret beliggende en ø som Bornholm eller på Læsø og Anholt, men som nævnt side 16 findes den heller ikke på Ærø, Tåsinge og Langeland, og heller ikke på Møn, Amager, Samsø, Fanø og Rømø for at nævne nogle

af de større øer. Formodningen om, at ilderen var ved at nå Rømø via dæmningen (Strandgaard 1962), er tilsyneladende endnu ikke blevet til virkelighed, og Als og Mors er de to eneste større øer, der har ilderbestand. Blandt de mindre øer er der kun nedlagt ilder på Thurø ved Svendborg og Alrø i Horsens fjord, der begge ved dæmning er forbundet med større områder, der huser ilder, samt i Limfjorden på Venø, hvor den er udsat (Holten 1935), og på Fur. På sidstnævnte ø fandtes ilderen tilsyneladende ikke i årene 1919-40 (Marcussen 1953).

Fig. 5 viser klart, at der nedlægges særlig mange ildere på Sjælland (undtagen Nordøstsjælland) og på Fyn. En medvirkende årsag hertil er, at en del skytter driver regelmæssig jagt på ilder, og at hovedparten af landets skytter har deres virke på øerne. Det er dog ikke hele forklaringen, for udelades skytterne, nedlægges f. eks. de øvrige jægere i Sorø og Præstø amter i gennemsnit 2,1 ildere, mens de i Randers og Viborg amter nedlægges 1,6 i gennemsnit. Forskellen i antallet af nedlagte ildere er derfor nok udtryk for forskelle i bestandstæthed, men udover det nævnte skal man nok være varsom med at drage slutninger om relativ bestandstæthed på grundlag af udbyttetallene for ildere, i hvert fald når de kun foreligger for et enkelt år. Der er også nedlagt forholdsvis mange ildere i dele af det sydlige Østjylland og Midtjylland, men derudover tyder fig. 5 ikke på meget udprægede forskelle i bestandstæthed af ilder i Jylland.

Ikke mindst på baggrund af de senere års kraftige nedgang i det danske ilderudbytte (sml. s. 11) vil det være af interesse, om vildtudbyttetallene også kan give indtryk af absolut bestandstæthed. Desværre kan kun enkelte eksempler på ilderjagt samt betragtninger over, hvorledes ildere nedlægges, tjene til at belyse dette spørgsmål.

På jagttegnene for 1969/70 er der af 37 jægere anført i alt 64 ildere som nedlagt i de sønderjyske amter Haderslev, Åbenrå-Sønderborg og Tønder. 46 af disse ildere indkom der oplysninger om gennem Stationens spørgebreve, og takket være hjælp fra jagtkonsulent Søren Essendrop har det været muligt at få oplysninger om lokalitet for yderligere 12, mens 6 var nedlagt af en jæger, der var afgået ved døden.

På fig. 6 er afsat lokalitet for de 58 nedlagte ildere, og samtidig er markeret, hvor jagtassistent Holger Holm i forbindelse med en rabiesundersøgelse for Statens Veterinære Serumlaboratorium var i stand til i september-november 1969 at fange bl. a. 15 ildere indenfor seks områder på tilsammen en snes km². På tilsvarende måde fangede Holger Holm i september-november 1970 bl. a. 9 ildere på et par andre områder lidt nordligere, og det pågældende år var der ifølge

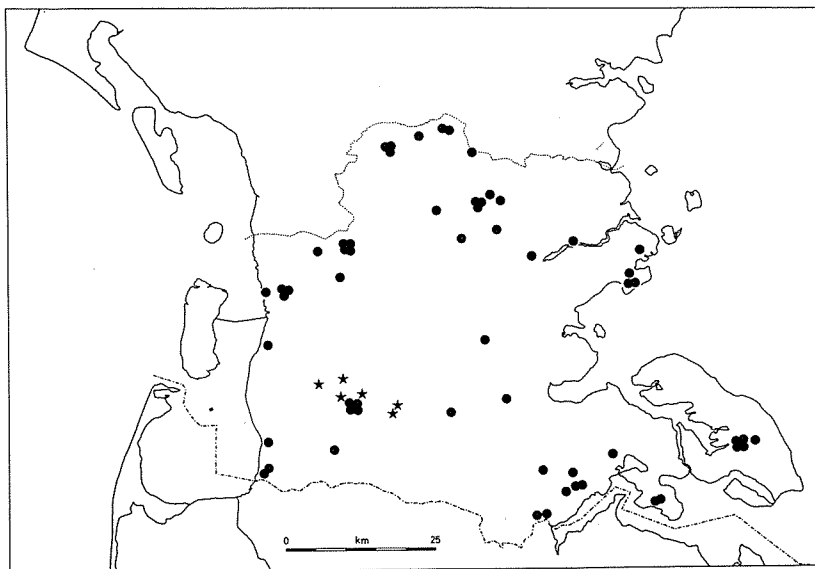

Fig. 6. Lokaltet for 58 ildere nedlagt i Sønderjylland 1969/70. Desuden er markeret de områder, hvor der i efteråret 1969 i alt indfangedes 15 ildere i forbindelse med en rabiesundersøgelse (*).

Fig. 6. Localities in Southern Jutland in which 58 polecats were killed in 1969/70. The areas in which a total of 15 polecats were captured in connection with a rabies investigation in autumn 1969 are also indicated (*).

vildtudbyttestatistikken nedlagt knap 100 ildere i Sønderjylland. Til trods for, at der i årene 1969/70 og 1970/71 kun blev nedlagt mellem 1 og 2 ildere pr. 100 km² i Sønderjylland, har en enkelt jæger på få måneder de pågældende år kunnet fange henholdsvis 15 og 9 indenfor en snes km².

Hertil kan føjes en række eksempler på, at der indenfor revirer, hvor der drives regelmæssig jagt på ildere, kan nedlægges 10-20 årligt, uden at bestanden af den grund går tilbage. Almindelig erfaring siger også én, at f. eks. den halve snes ildere, der i 1969/70 blev nedlagt på Djursland, kun kan udgøre en lille brøkdel af egnens bestand.

Det er også påfaldende, at en enkelt særlig ivrig jæger ved Vejle er i stand til i 1969/70 at nedlægge 28 ildere (fig. 5), mens jægerne i Jylland normalt kun nedlægger nogle få årligt. Tilmed er det over en årrække, at den pågældende jæger har kunnet nedlægge over en snes årligt. Det er i det hele taget vores indtryk, at ilderjagten, som den

drives i dag (sml. s. 23), mest er lokal og uden større betydning for egnens bestand, således at det samlede antal ildere, der nedlægges, kun udgør en lille del af egnens eller landets bestand. Vildtudbytte-tallene for ildere kan derfor nok tjene til at belyse ændringer i bestandens størrelse over en årrække og til at belyse forskelle i bestandstæthed i forskellige landsdele, men det er ikke muligt at omsætte disse relative værdier til absolutte bestandsstørrelser.

Ilderjagt

Til og med 1967 måtte ilderen jages hele året, men med jagtloven af juni 1967 blev jagttiden indskrænket til perioden 16. juni – 29. februar. Som de øvrige rovdyr har ilderen hermed fået fred i yngletiden.

Fra ovenstående fredning gælder følgende undtagelser ifølge § 38 i jagtloven af juni 1967. Uanset om den pågældende er jagtberettiget og uden hensyn til eventuel fredning kan ejeren eller brugeren personlig eller ved en til dennes husstand eller personale hørende person over 18 år under iagttagelse af reglerne i jagtlovens kapitel V om jagtmåder og jagtredskaber foretage bekæmpelse af ildere i gård og på gårds- og møddingsplads samt dermed i forbindelse stående indhegnet have, hønse- og andegård samt på pelsdyrfarme. Endvidere må ilderen bekæmpes i indhegnede fasanerier, hvis den dér gør påviselig skade.

Ligeledes vil jagtlovens § 33 og 39 kunne bringes i anvendelse under særlige omstændigheder, hvor ildere ønskes nedlagt uden for jagttiden.

I de udsendte spørgebrev blev der kun direkte spurgt om hvor og hvornår, den (de) anførte ildere var nedlagt; men jægerne opfordredes til at fortælle om ilderjagt. På grundlag af de indkomne oplysninger har det været muligt at få et godt billede af hvor, hvornår og hvordan ilderjagt drives, hvem der driver den, og hvorfor de gør det.

Hvor nedlægges ilderne?

For ca. 750 af ilderne fra jagtsæsonen 1969/70 foreligger der oplysninger, der kan give et indtryk af, hvor de er nedlagt.

Ca. 300 er nedlagt i bygninger og skure eller i umiddelbar nærhed heraf, især i og ved hønsehuse og opdrætspladser samt halmstakke. Det er udpræget omkring landbrugsbebyggelse, ilderen træffes, og i modsætning til husmåren optræder den normalt ikke i byernes villa-bebyggelse. I hvert fald gør den sig ikke bemærket her, og det samme gælder i sommerhuse og ødegårde, hvor husmåren også ligesom i villakvarterer kan være generende.

Ude i terrænet vil man kunne træffe ildere næsten overalt, men de synes specielt at holde til på de små pletter, hvor naturen mere eller mindre får lov til at passe sig selv. Det er især i moser og krat og ved

mergelgrave og langs vandløb, der fanges eller skydes ildere, og omkring 250 ildere er nedlagt sådanne steder. En forkærlighed for at færdes nær vand viser sig også ved, at ca. 30 af ilderne er nedlagt ved dambrug og et lignende antal langs stranden, især ved fjordene. I skov, plantage og lignende steder er der nedlagt omkring 100 ildere, og her er det også jævnlige ved grøfter og moser, og ofte i de små skove eller blot i krat og remiser.

På hvilken årstid nedlægges ilderne?

Fig. 7 viser den procentiske fordeling på årets måneder af 711 ildere, for hvilke jægerne har opgivet enten dato eller måned for nedlæggelsen.

Fra marts til midten af juni er der kun nedlagt få (ca. 10 %). I denne periode er ilderen fredet med de side 23 nævnte undtagelser, og det er især ved opdrætspladser og anderier, og hvor der er fjerkræ, der er nedlagt. Fra juli til oktober-november stiger antallet af nedlagte ildere jævnt, og efter en nedgang omkring december stiger det til en ny kulmination i februar. Kurven er således tydelig totoppet med to omtrent lige store maksima for antallet af nedlagte i henholdsvis oktober og februar.

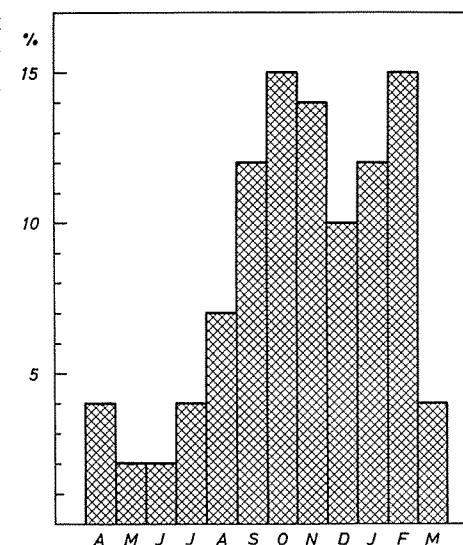
De 711 ildere, for hvilke der foreligger oplysning om nedlæggelsesmåned, udgør godt halvdelen af de ildere, der er indkommet svar om. Men for yderligere ca. 275 foreligger der enten mere unøjagtige angivelser af tidspunktet for nedlæggelsen (f. eks. i efteråret eller i januar-februar), eller der er for et større antal nedlagte f. eks. opgivet, at de er fra efteråret og vinteren. Disse angivelser støtter den ovennævnte fordeling, og generelle oplysninger i brevene tyder på, at en kulmination i antallet af nedlagte både i oktober og i februar ikke er noget specielt for sæsonen 1969/70.

De to kulminationer synes for en del at kunne forklares ved, at ilderne er særlig aktive og strejfer mere rundt sidst på efteråret og først på foråret. Flere jægere nævner, at ilderne om efteråret søger ind til bebyggelse for at tilbringe vinteren i udbygninger, skure og halmstakke, og nogle skytter skriver, at det specielt er hanner, der fanges om foråret, når de strejfer rundt i forbindelse med parringstiden.

Desværre er der ikke anført køn for tilstrækkelig mange af de nedlagte ildere, til at eventuelle sæsonmæssige variationer i kønsfordelingen blandt dem kan belyses, og heller ikke til at afgøre, om der er forskel i kønsfordelingen blandt skudte og fældefangne ildere. Der er imidlertid en udpræget skæv kønsfordeling i det samlede antal ned-

Fig. 7. Den procentiske fordeling på årets måneder af 711 ildere nedlagt i jagtsæsonen 1969/70.

Fig. 7. The monthly distribution of 711 polecats killed during the hunting season, 1969/70.

lagte ildere, for hvilket kønnet er anført. Blandt ilderne fra jagtsæsonen 1969/70 er angivet 55 ♂♂ og 20 ♀♀, og brevene indeholder desuden oplysninger om 45 ♂♂ og 5 ♀♀ nedlagt tidligere år. I alt 100 ♂♂ og 25 ♀♀. Hertil kommer, at nogle jægere anfører, at der er ca. én tæve for hver to hanner, eller 70-75 % hanner. Der er således ingen tvivl om, at der er en betydelig overvægt af hanner blandt de nedlagte ildere, og det er iøvrigt en almindelig erfaring, at der er en skæv kønsfordeling til fordel for hannerne blandt nedlagte mårdyr, specielt blandt de små arter.

Hvordan nedlægges ilderne?

Af de 1297 ildere, der indkom svar om, er de 584 anført som fanget i fælde, og 292 er skudt, mens 74 er omkommet på anden måde. Blandt de sidstnævnte er ikke mindre end 42 taget af hund, og et par jægere nævner, at de tidligere direkte har jaget ilder ved i mørke efterårs-aftener at gå med hund langs vandløbene. 18 er aflivet, f. eks. efter at være faldet i en silo eller være gået i en ruse, der lå på land. 13 er trafikdræbte, og 2 er fundet døde. For de resterende 347 foreligger ingen direkte oplysninger om, hvorledes de er nedlagt, men køns-mæssigt fanges knap 2/3 af de nedlagte ildere, der anføres på jagt-tegnene, og knap 1/3 skydes, mens 5-10 % omkommer på anden måde.

Det er kun få jægere, der nævner noget om de anvendte fælders indretning eller om, hvordan de placeres. Mange betragter sikkert en ilderfælde som noget velkendt, og det regnes ikke for nogen større kunst at få en ilder til at gå i fælde. I modsætning til fældefangst af mår giver fældefangst af ilder derfor ikke så meget anledning til at danne sig sine specielle meninger om, hvad der er nødvendigt for at opnå et godt fangstresultat. Hvis fælde iøvrigt er placeret et sted, hvor ilderen færdes, er det ikke afgørende, om der bruges lokkemad. Det er dog almindeligt at benytte fisk, æg eller en død fugl som lokkemad. Førstnævnte anses nok for det bedste, og fisken må gerne være røget eller ved at gå i forrådnelse, så lugten er kraftigere. Fisk har blot den ulempe sammenlignet med æg, at katte også lokkes i fælde.

Når der fanges ilder i fælde, er det som regel, fordi man efterstræber netop denne vildtart, selv om det naturligvis hænder, at ilderen går i fælde, der er opstillet for mår eller andre dyr. Når der skydes ildere, har det hyppigere tilfældighedens præg. Egentlig sporsnejagt drives der normalt ikke på ilder, men mange spor i sneen, f. eks. ved et udhus eller en halmstak, kan naturligvis henlede opmærksomheden på, at der færdes ilder, og derved give anledning til jagt på den. Træffes ilderen på fersk gerning i hønsehus, anderi eller lignende steder, får den jo ikke lov at slippe. Det sker også hyppigt, at en hund får fært af ilderen i et udhus, en brændestabel eller en halmstak og derved foranlediger, at der bliver startet en jagt. Ude i terrænet kan en hund også tage stand for ilder, eller jægeren kan selv tilfældigt blive opmærksom på en ilder under anden jagt og nedlægge den. F. eks. er 9 af ilderne skudt under gravjagt.

Brug af ulovlige jagtmetoder som saks og jordfælde er ikke nævnt for nyere tid i brevene. Netop fordi ilderen er forholdsvis let at jage, er fristelsen til at bruge disse heller ikke så stor, men tidligere spillede de en ret stor rolle, selv om kassefælde altid har været det vigtigste jagtredskab.

Hvem driver ildersjagt?

I 1969/70 nedlagde ca. 1 af hver 150 danske jægere ilder. Men det var ikke et tilfældigt udsnit af landets 140.000 jægere, der havde lejlighed dertil. I endnu højere grad, end det var tilfældet for mårjægerne vedkommende, er det de samme mennesker, der på grund af profession, interesse og terrænmuligheder hvert år eller med års mellemrum nedlægger ilder. Det er et indtryk, man får ved læsning af jæg-

Antal ildere nedlagt pr. jæger	Ilderjægere		Nedlagte ildere	
	Antal	% af total	Antal	% af total
1	435	64,3	435	33,6
2	137	20,2	274	21,2
3	34	5,0	102	7,9
4	29	4,3	116	9,0
5	6	0,9	30	2,3
6	9	1,3	54	4,2
7	7	1,0	49	3,8
8	6	0,9	48	3,7
9	3	0,4	27	2,1
10	1	0,1	10	0,8
11	1	0,1	11	0,9
12	3	0,4	36	2,8
13	1	0,1	13	1,0
14	2	0,3	28	2,2
15	0	0	0	0
16	1	0,1	16	1,2
17	1	0,1	17	1,3
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
28	1	0,1	28	2,2
677		99,6	1294	100,2

Tabel 2. Fordeling af antallet af nedlagte ildere blandt de jægere, der har bekræftet, at de har nedlagt ilder i jagtsæsonen 1969/70.
Table 2. Number of polecats killed per hunter.

gernes breve, men det kan også direkte illustreres ved, at knap 250 af de 920 jægere, der havde anført ilder på jagttegnet for 1969/70, også havde anført ilder på jagttegnet det foregående år.

Det er dog et fåtal af jægerne, der nedlægger mere end nogle få ildere årligt (tabel 2). I gennemsnit har de 677 jægere, der har bekræftet, at de har nedlagt ilder i jagtsæsonen 1969/70, nedlagt 1,9 ilder, og kun én af hver ti af disse jægere har nedlagt over tre. I alt har kun 36 af jægerne (5,3 %) nedlagt seks eller flere ildere, men de tegner sig for i alt 337 (26,0 %).

Nogle jægere har drevet regelmæssig fældefangst i en længere årrække, og de kan opnå et stort samlet fangsttal. 360 nedlagte i løbet af 40 år er det største antal, en enkelt jæger anfører, mens nogle nævner, at de har nedlagt et par hundrede indenfor de sidste 25-30 år.

Selve den regelmæssige fangst, der drives på en række revirer, synes ikke at have større indflydelse på bestandens størrelse. Der kan således årligt nedlægges 10-20 ildere i et område, uden at udsvingene fra år til år kan sættes i relation til antallet af tidligere nedlagte. Det gælder f. eks. for et sydsjællandsk gods, hvor der i årene 1939-70 blev nedlagt mellem 4 og 52 årligt, i alt 624 på de 32 år.

Næsten alle erhvervsgrupper er repræsenteret blandt de 677 ilderjægere, men ca. halvdelen har et erhverv tilknyttet land- eller skovbrug, og de har tilsammen nedlagt ca. 2/3 af ilderne. Her indtager skytterne en særstilling, idet de 41 skytter, der har svaret, tilsammen har nedlagt 244 ildere, i gennemsnit 6,0. Håndværkere som murere, tømrere, smede og mekanikere er også vel repræsenterede blandt ilderjægerne, mens der kun optræder ret få forretningsfolk, kontorfolk, akademikere og andre med erhverv, der gennemgående er knyttet til byen.

Det er få kvinder, der går på jagt, og blandt de 920 ilderjægere fra 1969/70 var der kun tre. Heraf havde de to skudt én hver, mens der ikke foreligger svar fra den tredje.

Aldersfordelingen blandt 209 jægere, der har skudt ildere, og blandt 240, der har fanget ildere i fælde, er vist i fig. 8. I princippet synes aldersfordelingen at ligne den, der blev fundet blandt mårjægere. Procentdelen af jægere, der har skudt ildere, er nogenlunde den samme i alle aldersgrupperne helt op til 56-65 år, hvorefter den falder hurtigt. Procentdelen af jægere, der har fanget ildere i fælde, stiger derimod op til aldersgruppen 46-55 år, hvorefter den aftager sammenfaldende med procentdelen af jægere, der har skudt ildere. Det vil sige, at forholdsvis få unge driver fældefangst.

Hvorfor drives der ilderjagt?

Det er kun et fåtal af de jægere, der har nedlagt ildere, der driver denne jagt for sportens skyld. De fleste, der nedlægger et større antal, driver jagten mere eller mindre systematisk for at værne opdræt af fasaner og ænder og i nogle tilfælde også for at beskytte den fritlevende vildtbestand. De mange, der fanger en enkelt eller nogle få i fælde, gør det som regel, enten fordi ilderen har forulempet fjerkræ eller opdræt, eller hyppigere fordi man ikke vil risikere, at den gør det. De samme motiver gør sig gældende for dem, der har skudt ildere, men her gælder det i højere grad, at man blot benytter en eventuel chance til at nedlægge et stykke vildt.

Flere jægere bemærker, at priserne på ilderskind ikke længere ani-

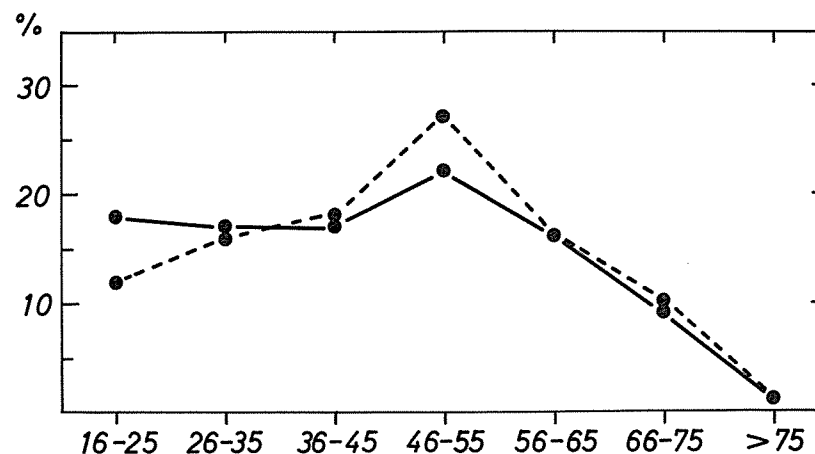

Fig. 8. Den procentiske aldersfordeling blandt 208 jægere, der havde skudt ildere (—), og 240 jægere, der havde fanget ildere i fælde (---), i jagtsæsonen 1969/70.

Fig. 8. The percentage age distribution of 208 hunters who shot polecats (—), and of 240 who took them in traps (---), during the hunting season of 1969/70.

merer til ilderjagt. De side 18 nævnte farme er jo udtryk for, at skindpriserne i 20'erne og 30'erne var antagelige. Prisen afhang naturligvis meget af skindets størrelse og kvalitet, men den halve snes kroner, et skind kunne indbringe, betød en del dengang. Under krigen steg skindpriserne voldsomt, og de holdt sig til først i 50'erne. I denne periode kunne man få 100-150 kroner for et ilderskind. Herefter faldt priserne stærkt, og skindene indbragte ofte kun et par kroner. De sidste par år er de igen steget og har i 1970-72 ligget på mellem 10 og 30 kroner, men selv sådanne priser vil næppe få mange til at begynde ilderjagt for pengenes skyld.

Jægerne giver sjældent udtryk for i brevene, at de betragter ilderen som en væsentlig fare for den fritlevende vildtbestand, selv om de er klar over, at den næppe lader en god chance gå fra sig. Anderledes stiller det sig, hvor der er tale om opdræt og udsætning af vildt. Her vil ilderen kunne få let adgang til at jage, og den vil ved et enkelt eller gentagne besøg kunne forvolde væsentlige tab. Det samme gælder overfor det tamme fjerkræ, men det er på den anden side almindeligt, at ilderen lader fjerkræet urørt eller eventuelt blot tager æg, på det sted hvor den har fast tilhold. Gennemgående er indstillingen ret tolerant overfor ilderen, og den anses ofte for en god forbundsfælle i kampen mod rotterne.

Brevene indeholder en del eksempler på det velkendte forhold, at ilderen kan transportere sit bytte til boet i et jordhul eller under kvas- og brædebunker eller en halmstak. Her kan ligge fjer og enkelte fugle og æg, men til tider kan det dreje sig om større mængder af æg og æggeskaller eller kyllinger eller fisk ved dambrug. Flere nævner også forrådslager af mere eller mindre ihjelbidte padder – »på holm i mose fandtes ca. 100 lammede frøer«, »store dynger af lammede skruptudser«, »2 spande lammede frøer og tudser i rør under vej«, »50 lammede frøer i sidegang til ilderbo«, »en del lammede frøer«, »levende frøer med afgnavede forben i ilderbo«, »forråd med bevidstløse frøer«.

Der er ikke tvivl om, at ilderen har tilbøjelighed til at samle forråd, og ovenstående eksempler kan suppleres med en beskrivelse af, hvordan et sådant forråd kan blive til. 12. januar 1963 havde en af os (AJ) lejlighed til at se en ilder samle et forråd af ål på Saltbækvig i Nordvestsjælland. På grund af islæg var der blevet iltmangel i en lille sø ved en af kanalerne, og på et sted i rørkanten væltede ål rundt, og nogle kom op og lå på iskanten. Det havde en ilder opdaget, for lidt over midnat iagttoges den på vej med en ål hen langs skrænten fra søen til et hul under nogle buske. Snart kom den tilbage, og i løbet af to timer sås den i fast rufart hente 27 ål. Afstanden mellem stedet med ålene og hullet var omkring 100 m, så da kulden efter et par timers forløb gjorde det for ubehageligt at fortsætte observationerne, havde ilderen tilbagelagt 5-6 km under sin transport af ål, og ingen ved, hvornår den var begyndt, og på hvilket tidspunkt den sluttede arbejdet i vinternatten.

English summary

A survey on the occurrence and hunting of Danish Polecats is given based on 690 replies to 920 questionnaires sent out to all hunters who had stated on their licenses that they had killed Polecats during the hunting season 1969/70 (Table 1, p. 9).

The declining trend in the yield of Polecats according to the bag record (Fig. 3, p. 11) is assumed partly to reflect a declining interest in trapping Polecats, and partly a decline in the Polecat population. Especially the decline in the bag during the last 15 years is considered to be a result of a declining population. According to information from experienced hunters, the population level for Polecats is significantly lower now than it was in the 40's and early 50's.

The decline is common to most of the country (Fig. 4, p. 12), but it is not possible to point out any single factor responsible for the decline. Changes in the landscape such as regulation of streams or draining of marshes together with the disappearance of adjacent thickets may be an important factor.

Differences in the bag from one year to another and from one part of the country to another probably reflect differences in population density. The absolute density of Polecats is not known, but the number killed per year is considered to be only a small part of the total population. This means that shooting and trapping probably are of little or no importance in determining the population level of Polecats in Denmark.

Fig. 5, p. 20, shows localities for 1,293 Polecats killed in 1969/70. There are subfossil records of the species from Zealand and Funen, but the present population on these two islands seems to originate from animals escaped from fur farms in the 1930's.

About $\frac{2}{3}$ of the Polecats killed are taken in traps and about $\frac{1}{3}$ shot. Somewhat less than half of them are killed in or near farmhouses and where there is raising of game. In open country most Polecats are killed in »rough« land along streams and in bushes and near ponds. The monthly distribution of the kill is shown in Fig. 7, p. 25. Polecats are usually killed by local people – farmers, gamekeepers – especially to protect poultry and game bird raising, some are killed incidentally while only a few people hunt Polecats for sport.

Litteratur

- ANDERSEN, J., 1959: Ilder i »Jeg er Jæger«, pp. 231-232. 1. udg. – København.
- BENDZ, J., 1820: Efterretninger om Rønninge og Rolsted Sogne, p. 127. – Odense.
- BLICHER, N., 1795: Topographie over Vium Præstekald, pp. 69-70. – Wiborg.
- BRÆSTRUP, F. W., 1944: Ilder i »Dansk Jagtleksikon«, pp. 620-623. – København.
- BRÆSTRUP, F. W., 1948: Fra Dyrenes Stier. – København.
- BRÆSTRUP, F. W., 1949: Ilderen i »Vort Lands Dyreliv«, 1. Bind, pp. 89-90. – København.

- FEDDERSEN, A., 1865: De naturhistoriske Samlingers Forøgelse og faunistiske Betydning. (Viborgegnens Hvirveldyr). – Indbydelsesskrift til Viborg Kathedralskoles årlige Examina i Aaret 1865, pp. 1-32.
- HOLTEN, J., 1935: Ilder i »Danmarks Pattedyr«, pp. 211-214. – København.
- HÜBERTZ, J. R., 1834: Beskrivelse over Ærø, p. 6. – København.
- JENSEN, A., JENSEN, B., 1970: Husmåren (*Martes foina*) og Mårjagten i Danmark 1967/68. – Danske Vildtundersøgelser 15, 44 pp.
- MARCUSSEN, K. E. M., 1953: Fur-Jagten 1919-1948. – Aalborg.
- MELCHIOR, H. B., 1834: Den danske Stats og Norges Pattedyr. – København.
- MØLLER, V., 1909: Danske Vildtarter. – Odense.
- NORDMANN, V., 1944: Jordfundne Pattedyrlevninger fra Danmark. – København.
- PONTOPPIDAN, E., 1763: Den Danske Atlas eller Konge-Riget Danmark, 2. bog, p. 611. – København.
- SCHADE, C., 1811: Beskrivelse over Øen Mors, pp. 168-169. – Aalborg.
- STRANDGAARD, H., 1962: Vildtudbyttet i Danmark. – Danske Vildtundersøgelser 9, 120 pp.
- STRANDGAARD, H., 1971: Vildtudbyttet i årene 1968/69 og 1969/70. – Dansk Vildtforskning 1970-71, p. 23.
- TAUBER, P., 1878-92: Ilder i »Zoologia Danica«, 1. Bind, Pattedyr, pp. 34-35. – København.
- THOMSEN, H., 1941: Den fynske Ilder. – Jagt & Fiskeri 13. årg. nr. 14, pp. 1-4.
- URSIN, E., 1948: Pattedyrenes Udbredelse paa de sydfynske Øer. – Flora og Fauna 54: 99-109.
- WILSE, J. N., 1767: Fuldstændig Beskrivelse af Stapel-Staden Fridericia, p. 177. – København.
- WINGE, H., 1899: Om nogle Pattedyr i Danmark. – Vidensk. Medd. fra Dansk naturh. Foren. 51: 283-316.
- AAGAARD, K., 1802: Beskrivelse over Thye, p. 50. – Viborg.
- AAGAARD, K., 1815: Beskrivelse over Tørning Lehn, p. 217. – København.

Med støtte fra Jagtfonden udgives en serie skrifter under titlen »Danske Vildtundersøgelser«. Hæfterne udkommer tvangsfrit, når egnede emner foreligger bearbejdet, og de er beregnet for alle interesserede, som ønsker at sætte sig lidt nøjere ind i problemer, der angår dansk vildt og vildtpleje.

Hæfterne fås, så langt oplag rækker, gratis tilsendt ved henvendelse til:

Vildtbiologisk Station, Kalø, 8410 Rønde

(Tlf. Rønde (06) 371244)

Sammensteds kan man tegne sig, hvis man ønsker at få fremtidige hæfter tilsendt, efterhånden som de udkommer.

Med undtagelse af nr. 17 er alle de nedennævnte hæfter desværre udgået, men de vil kunne lånes fra de større biblioteker.

Danske Vildtundersøgelser

1. Knud Paludan: Vildtet og landbrugets giftstoffer. 11 sider. 1953.
2. Knud Paludan og Kai Ulfkjær: Nogle retningslinier for fasanopdræt. 32 sider. 1954.
3. Knud Paludan: Agerhønsens ynglesæson 1953. 20 sider. 1954.
4. Marie Hammer, M. Køie og R. Spärck: Undersøgelser over ernæringen hos agerhøns, fasaner og urfugle i Danmark. 24 sider. 1955.
5. Knud Paludan og Jørgen Fog: Den danske ynglebestand af vildtlevende knopsvaner i 1954. 47 sider. 1956.
6. Kai Ulfkjær: Danske råbukkeopsatser (målt i tiden 1948–1955). 23 sider. 1956.
7. Knud Paludan: Ringmærkning af agerhøns 1950–54. 27 sider. 1957.
8. Jørgen Fog: Mærkning af opdrættede gråender 1950–55. 32 sider. 1958.
9. H. Strandgaard: Vildtudbyttet i Danmark. 120 sider. 1962.
10. Knud Paludan: Ederfuglene i de danske farvande. 87 sider. 1962.
11. Annelise Jensen: Odderen i Danmark. 48 sider. 1964.
12. Knud Paludan: Grågåsens træk og fældningstræk. 54 sider. 1965.
13. H. Strandgaard, Birger Jensen, F. Christoffersen og P. Valentin Jensen: Undersøgelser over Kronvildtet i Danmark. 184 sider. 1967.
14. Anders Holm Joensen: Urfuglen i Danmark. 102 sider. 1967.
15. Annelise Jensen og Birger Jensen: Husmåren (Martes foina) og mårjagten i Danmark 1967/68. 44 sider. 1970.
16. Dorete Bloch: Ynglebestanden af Knopsvane (Cygnus olor) i Danmark i 1966. 47 sider. 1971.
17. P. Uhd Jepsen: Vildtreservatet Felsted Kog. 60 sider. 1972.